

Somalia - et år efter Etiopiens indgriben

af Major Anders Mosdal, Institut for Strategi
Forsvarsakademiet.

Brief

Somalia - et år efter Etiopiens indgriben

af Major Anders Mosdal, Institut for Strategi
Forsvarsakademiet.

Major Anders Mosdal er ansat ved Institut for Strategi, Forsvarsakademiet
Tlf.: +45 3915 1216 • Email: ifs-31@fak.dk

Institut for Strategi
Fakultet for Strategi og Militære Operationer
Forsvarsakademiet Ryvangs Allé 1 2100 København Ø www.fak.dk

København januar 2008

Forsvarsakademiet

Svanemøllens Kaserne

Postboks 2521

2100 København Ø

Tlf.: 3915 1515

Fax: 3929 6172

Ansvarshavende redaktør: Generalmajor Carsten Svensson

Grafisk Design: Bysted

ISBN: 9788791421402

Udkommer kun i elektronisk form

Indhold

Indledning.....	4
Den etiopiske intervention	5
Overgangsregeringen	7
"Oppositionen", modstandskampen og båndene til Al Qaeda og Eritrea	8
Det internationale samfund.....	10
Perspektiver	11

Indledning

Den somaliske overgangsregering, Transitional Federal Government (TFG), var i december 2006 så militært trængt af De Forenede Islamiske Domstole (ICU), at den anmodede om Etiopiens støtte til at bekæmpe dem.

Etiopien valgte at støtte TFG, og de etiopiske styrker formåede på få dage at tvinge medlemmer af ICU til at gå under jorden eller søge tilflugt uden for Somalia.

Men med den etiopiske indgriben er der langt fra skabt fred i Somalia. Fornyede kampe mellem ICU's væbnede fløj og Etiopien og TFG's sikkerhedsstyrker har ført til flere tusinde dræbte og hundredetusinder af fordrevne.

Sikkerhedssituationen i Somalia er i dag uoverskuelig og TFG er politisk og militært under stigende pres fra ICU.

I dette brief er det målet at skabe et overblik over den komplekse situation i Somalia år et efter den Etiopiske indgriben. Der vil som et led i dette blive fokuseret på nogle af de faktorer, som i øjeblikket udfordrer TFG, såsom Etiopiens fortsatte tilstedeværelse i Somalia, interne problemer i TFG, en styrket opposition og manglende internationalt engagement.

Den etiopiske intervention

Etiopien valgte af flere grunde at støtte den trængte TFG i december 2006. Den væsentligste grund bestod i at bevare en relativ ustabil situation for at undgå et stærkt og samlet Somalia, ledet af en islamisk domineret regering. Etiopien har siden 1990'erne bekæmpet en sådan udvikling med både politiske og militære midler, da den opfattes som en trussel mod Etiopiens integritet og sammenhængskraft.

Den etiopiske centralregering kæmper mod en række løsrivelsesbevægelser med tilknytning til Somalia og ICU – blandt andet i den østligste Ogaden-provins, hvor Ogaden National Liberation Front (ONLF) kæmper for selvstændighed. Provinsen kaldes også "Somali-provinsen", fordi flertallet af befolkningen udgøres af somaliere. Nationalistiske somaliere gør krav på provinsen som en del af et "Stor-somalia. Hidtil har Etiopien formået at bekæmpe ONLF effektivt.¹

Den etiopiske premierminister Meles Zenawi begrundede den 24. december 2006 den etiopiske intervention med, at den var tvunget af omstændighederne. Ifølge Meles Zenawi vil Etiopien først og fremmest beskytte sin suverænitet mod de somaliske islamister, og han tilføjede, at landet i øvrigt ikke har ambitioner om at blande sig i interne somaliske forhold.

Etiopiske styrker var på dette tidspunkt allerede i Somalia for at støtte TFG. Da de etiopiske styrker rykkede frem, støttet af kampvogne og fly, fik de relativ let spil mod ICU's styrker, som kun ydede sporadisk modstand. Allerede den 29. december 2006 kunne Etiopien og TFG's styrker indtage Mogadishu. Umiddelbart efter sejren oplevede begge styrker en periode med ro og relativ få angreb.

Men de etiopiske styrker er nu dybt involveret i en indædt modstandskamp mod en modstander, der bruger alle midler for at tvinge dem ud. Kampene er hårdest i Mogadishu, hvor der også er flest

Den etiopiske fremfærd i Somalia og særligt Mogadishu har været særdeles hårdhændet. Særligt TFG og Etiopiens sikkerhedsstyrkers husundersøgelser i Mogadishu har været upopulære. Husundersøgelserne har medført omfattende krænkelse af menneskerettigheder og ødelæggelse af ejendom. Beskydninger fra modstandsgrupper er blevet besvaret med mortar- og artilleriild i tæt bebyggede områder. Op imod 6.000 civile er ifølge humanitære organisationer blevet dræbt i Mogadishu og mere end en halv million er drevet på flugt i løbet af det seneste år. De samme organisationer hævder også, at flere bomber og attentater i Moga-

¹ Blandt nogle afrikanske iagttagere menes den reelle baggrund for den etiopiske interesse i provinsen at være muligheden for olieforekomster i området. Både ICU i Somalia og Eritrea støtter ONLF.

dishu er "plantet" af TFG for at legitimere deres hårde fremfærd i Mogadishu. Premierminister Meles Zenawi afviser tanken om, at de etiopiske styrker optræder for brutalt i Mogadishu, men han medgiver, at det koster civile tab, når der kæmpes i bebyggede områder.

Der foreligger ingen officielle etiopiske tabstal. Mogadishus guvernør og borgmester, Mohamed Dheere, har krævet, at alle medier skal have skriftlige tilladelser fra TFG, hvis de vil rapportere om kampene i Mogadishu. Pressen i Somalia har dermed ingen reel mulighed for at give et dækkende billede af tabene. Kenyan-ske analytikere vurderer, at de etiopiske tab er betydelige, både målt i udgifter

og tab af menneskeliv. Blandt mere kyniske iagttagere fremhæves det, at det ikke er tabene af liv, der bekymrer den etiopiske regering, men de materielle omkostninger, som den aktuelle krig koster dem. Meles Zenawi har da også givet udtryk for, at den etiopiske tilstedeværelse er blevet længere end det oprindeligt var tanken. Men han afviser, at Etiopien undervurderede den modstandskamp, der fulgte den hurtige sejr i december 2006.

Meles holder fast i, at de etiopiske styrker snarest muligt skal trækkes ud, og han opfordrer kraftigt FN og det internationale samfund til sende fredsstyrker til Somalia for at afløse dem. De etiopiske styrker vil ikke forlade landet, førend der findes en alternativ styrke, som kan sikre, at store dele af landet ikke igen overtages af ICU. Etiopiske styrker er tilsyneladende begyndt at trække sig tilbage fra nøgleområder i det centrale Somalia – blandt andet i Guriel, hvor etiopiske styrker sikrede vejen mellem Etiopien og Somalia. Reelt har Meles Zenawi år et efter sejren måtte konstatere, at hans styrker er låst fast, i Somalia uden umiddelbar udsigt til, at flere fredsstyrker kommer til, og at de samtidig udgør den væsentligste årsag til, at modstandskampen tager til.

Overgangsregeringen

TFGs premierminister Mohammed Gedi trådte tilbage i oktober 2007. Gedis afsked kom efter flere måneder med tiltagende kritik af hans virke, ikke mindst fra hans tidligere allierede præsident Abdullahi Yusuf. Gedi og Yusuf blev begge støttet af Etiopien ved deres tiltræden. Gedi blev blandt andet kritiseret for ikke at skabe sikkerhed i Mogadishu. Han var desuden under mistanke for at stikke store summer penge fra NGOer i egen lomme, og så lykkedes det ikke for ham at udfærdige en ny forfatning inden for den afsatte tid (udgangen af oktober 2007). Gedis afvisning af enhver dialog med ICU har formentlig også spillet en rolle i kravet om hans afsked. Etiopien forsøgte op til Gedis afsked at mægle mellem parterne, og de må formodes at have godkendt beslutningen om at finde en mindre kontroversiel premierminister.

Den nye premierminister, Nur Hassan Hussein (eller) Nur Adde, har ingen politisk erfaring, hvilket i mange somalieres øjne kan være en fordel. Han er tidligere oberst i politiet og generalsekretær for Somalisk Røde Halvmåne. Efter sin tiltrædelse har Nur Adde, modsat Gedi, lagt op til forsoning og dialog med ICU og oppositionen.

Både Gedi og Nur Adde er fra Hawiye-klanen, som er den dominerende klan i Mogadishu. Hawiye-klanen har længe været skeptisk overfor TFG. Klanen har reelt været splittet i tre dele. En som støtter TFG, en som støtter ICU og en som ønsker et alternativ til dem begge. Gedis ukritiske støtte til de etiopiske styrkers fremfærd i Mogadishu havde reelt ført til, at Hawiye-klanen samlede sig imod

TFG. Efter Gedis afgang har Hawiyes klanældste erklæret sig parate til ikke at støtte angreb på TFG, men dette er kun under forudsætning af, at de etiopiske styrker forlader landet. Hawiyes klanældste har samtidig forsikret Etiopien om, at de vil hindre fremtidige angreb på nabolandene, hvis de trækker styrkerne ud. Der har ikke været nogen officiel reaktion på dette tilbud fra hverken TFG eller etiopisk side.

Nur Addes regering er allerede kommet under pres. Hans bestræbelser på at danne en bred regering vakler, fordi medlemmer af Rahanwein-klanen, som er blandt Yusufs støtter, truer med at forlade regeringen, fordi de mener, at de er underrepræsenterede. Desuden har et højtstående medlem af TFG for første gang erkendt, at de ikke har kontrol med sikkerheden i landet. Det hed i samme erklæring, at over 80 procent af landet er uden for TFG's kontrol, og at man frygter, at ICU planlægger en storoffensiv mod TFG og de etiopiske styrker. Regeringens opfordringer til at stå sammen og bekæmpe ICU's væbnede fløj, Al-shabaab, er foreløbig slået fejl. Det skyldes blandt andet, at TFG's væbnede styrker kontrolleres af de tidligere krigsherrer i landet, som har deres indbyrdes stridigheder.

Yusuf har kollapse to gange indenfor de sidste to måneder. Første gang i december sidste år og anden gang den 4. januar 2008. Hans tilstand betegnes af TFG som ukritisk. Men den tidligere krigsherre og præsident for Puntland er efterhånden 72 år gammel, og mange i Somalia så ham gerne fjernet.

TFG er fortsat meget svag og den lokale tiltro til regeringen er ringe. Uden etiopisk støtte vil den bogstaveligt talt blive løbet over ende af utilfredse klaner, krigsherrer og ICU. Selv Nur Addes forsonende udmeldinger møder kun et skuldertræk. Problemet er TFG's afhængighed af de etiopiske styrker, og det kan en udskiftning af en premierminister i de lokales øjne ikke rette op på.

"Oppositionen", modstandskampen og båndene til Al Qaeda og Eritrea

Efter nederlaget i december 2006 gik medlemmerne af ICU under jorden eller søgte til nabolandene. Flere af lederne fra ICU og den somaliske opposition samlede sig blandt andet i Asmara i Eritrea. Den væbnede modstand mod TFG og de etiopiske styrker tog for alvor fart i foråret 2007 anført af først og fremmest Shabaab men også af oppositionen, og utilfredse klaner og krigsherrer tog del i kampene. I september 2007 blev der for første gang gennemført et selvmordsangreb i Somalia. Angrebet var rettet mod Yusuf, som kun med nød og næppe undgik at blive dræbt. Modstandskampen er tilsyneladende blevet yderligere forstærket af, at Meles i november 2007 har erkendt, at hans styrker er låst fast i

Mogadishu. Shabaab er på det seneste blevet observeret stadig hyppigere i det centrale Somalia, hvor de tidligere var usynlige. Shabaab-krigere sendes dagligt fra blandt andet Kismayo til Mogadishu for at bekæmpe etiopierne.

Efter en større konference i Asmara i september 2007 dannede ICU, oppositionen og tidligere TFG-medlemmer en ny politisk alliance, "The Alliance for the Liberation of Somalia". Alliancens erklærede mål er at vælte TFG og drive etiopierne ud af landet med alle midler. Alliancens ledelse tæller blandt andet Sheikh Sharif Ahmed, tidligere leder af ICU, og Hussein Aideed, den tidligere vicepremierminister i TFG. Ahmed afviser enhver dialog med TFG, så længe der er etiopiske styrker i landet. Ved alliancens oprettelse erklærede TFG officielt, at de principielt byder uafhængige partier velkommen, men også at de tager kraftigt afstand fra grupper, som ikke afviser brugen af vold og terror.

Blandt de øvrige deltagere i konferencen var Sheikh Hassan Dahir Aweys. Aweys er tidligere leder af shurarådet i ICU og af Al'Ittihad al Islamya. Aweys optræder desuden på de officielle terrorlister i både USA og Storbritannien. Aweys opfattes lokalt som en hardliner og som den, der haft den reelle kontrol med oppositionen i Eritrea. Aweys nuværende position i The Alliance er uklar, men han må formodes at yde betydelig indflydelse på den og på dele af modstandskampen i Somalia. Umiddelbart er det hardlinerne, der har fået de mest fremtrædende poster i "The Alliance", hvilket vil det gøre det vanskeligere for TFG og andre at forhandle med dem.

Samtidig med oprettelsen af "The Alliance for the Liberation of Somalia" beordrede lederen af Shabaab, Sheikh Aden Hashi Ayrow sine styrker til også at angribe AU i Mogadishu. Tidligere har Shabaab kun angrebet TFG og etiopiske styrker. Shabaab hævder at have kontakt til Al Qaeda, men ifølge lokale iagttagere har Al Qaeda kun opbygget en lille kapacitet i Somalia. Al Qaeda har ikke på nuværende tidspunkt interesse i at engagere sig yderligere i Somalia, men en større FN-tilstedeværelse vil dog kunne ændre på dette billede. Al Qaedas væsentligste bidrag til konflikten i Somalia har foreløbigt været at hjælpe til, ved både at rekruttere og finansiere, at somaliere fra udlandet har kunnet tage til Somalia for at kæmpe mod etiopiske og TFG-styrker. Det største antal somaliere udenfor landet er i Saudi Arabien.

Eritrea spillede en betydelig rolle under ICU's magtovertagelse i 2006, bl.a. ved at levere våben, materiel og penge til dem. Eritrea valgte også at tage imod ICU's ledere, da krigslykken vendte i december 2007. Eritrea's præsident Isias Afwerki begrunder sin støtte til ICU som en historisk og moralsk forpligtigelse. Eritreas støtte omfatter også andre af Meles fjender, blandt andet ONLF. Sandheden er snarere, at Eritrea vil gå langt for at tildele Etiopien politiske og militære nederlag i den fortsat fastlåste grænsestrid.

Det er vanskeligt at afgøre, hvor stærk og samlet "The Alliance for the Liberation of Somalia" og modstandskampen rent faktisk er, og hvor omfattende deres samarbejde er. Der er kræfter i og udenfor Somalia, der arbejder på at bringe de mere moderate grupper fra begge sider sammen, blandt andet Saudi Arabien. Men modstanden ser ud til at være bedre koordineret og mere sammenhængende i begyndelsen af 2008, end det var tilfældet i midten af 2007. ICU's overtagelse af områder, som de etiopiske styrker forlader, blandt andet Guriel, opfattes som klare sejre for The Alliance.

Det internationale samfund

AU's ambition om at oprette en fredstyrke i Somalia (AMISOM) er foreløbig slået fejl. Hensigten med styrken er blandt andet at skabe forudsætning for, at alle "fremmede" styrker kan forlade landet. Men ud af de planlagte 8.000 mand er der kun ankommet cirka 1.800 ugandiske soldater, som har haft meget vanskelige arbejdsbetingelser. De har reelt ikke kunnet virke udenfor deres base i Mogadishu. Burundi har erklæret, at de snarest vil sende de lovede styrker på cirka 1.800 mand. En fortrop på 100 mand skulle allerede være på vej til Somalia, men med de burundiske styrker vil antallet af AU-styrker stadig være langt fra målsætningen.

Kenya var blandt initiativtagerne til TFG, og landet støttede Etiopiens intervention til fordel for TFG. Men nu må Kenya med bekymring se på pres fra flygtningestrømme langs grænsen til Somalia og muligheden for, at landets islamiske befolkning mobiliseres til fordel for ICU. Kenyas traditionelle mæglende rolle i Somalia er efter støtten til den etiopiske intervention blevet begrænset. Hertil kommer, at de seneste ugers interne uroligheder indsnævrer Kenyas muligheder for at agere udenrigspolitisk.

USA ligger et stort pres på de øvrige afrikanske lande, som har tilbudt styrker til AMISOM. Men bortset fra Burundi har det ikke virket. USAs militære, økonomiske og politiske rolle på Afrikas Horn bliver mødt med stor skepsis, og den bliver blandt mange opfattet til alene at være orienteret mod terror. Samtidig anses USA's entydige militære, politiske og økonomiske støtte til Etiopien tillige med truslerne mod Eritrea for at støtte ICU for at være klare indikationer på USAs dagsorden; denne dagsorden formodes at være, at Somalia ikke må falde i islamisternes hænder.

FNs generalsekretær Ban Ki-moon advarer om en humanitær katastrofe i Somalia, men han erkender samtidig, at det ikke er muligt at samle en FN-styrke til at erstatte AU's trængte styrke i landet. FN vil - givet deres dårlige historiske erfaringer fra missioner i Somalia - være meget varsomme med at forpligte sig i landet. Ki-moon lægger i stedet op til, at en "Coalition of the willing" skal samle en

passende styrke. FN's Sikkerhedsråd holder dog fast i, at der fortsat skal planlægges en FN-fredsstyrke til Somalia, og Rådet har store forventninger til The Special Representative (SRSG), Ahmedou Ould-Abdallah, som tiltrådte i oktober 2007.

EU indgår i den såkaldte International Somalia Contact Group.² Kontaktgruppen skal bl.a. støtte TFG's institutioner frem mod valget i 2009.³ Kontaktgruppen satser tilsyneladende entydigt på, at TFG's institutioner kan overleve og udvikle sig de næste knap to år.

Saudi Arabien har også været på banen som mægler i konflikten mellem TFG og ICU. Saudierne har blandt andet foreslået en magtdelingsplan, hvor regeringsansvaret roterer mellem klanerne. Men saudiernes rolle i Somalia er problematisk, bl.a. fordi de også har en ambition om at islamisere Somalia, hvilket en række aktører på lokalt og regionalt niveau er meget på vagt over for. Blandt de saudiske initiativer nævnes også i afrikanske kredse muligheden for at sende arabiske styrker. Men endnu er der ikke blevet offentliggjort et samlet forslag.

Samlet set har det internationale samfund foreløbigt været noget tilbageholdende med at engagere sig i Somalia, og der er ikke umiddelbar udsigt til et øget engagement.

Perspektiver

TFG har endnu ikke formået at etablere sig som en troværdig overgangsregering, der kan skabe sikkerhed og fremgang i landet. Tværtimod er der inden for det seneste år blevet dræbt tusindvis af mennesker og flere hundrede tusinder er drevet på flugt. Interne stridigheder, magtkampe og korrupsion har præget dens virke, siden den blev etableret. TFG erkender det selv, når de erklærer, at kun 20 procent af landet er under deres kontrol, hvilket nok er højt sat. Det tætte og kritikløse forhold til Etiopien har stort set fjernet TFG's legitimitet blandt lokalbefolkningen.

Den etiopiske tilstedeværelse er helt afgørende for TFG's beståen. Uden Etiopien eller en passende styrke til at overtage efter dem, vil TFG og dets splittede sikkerhedsstyrker ikke være i stand til at modstå en magtovertagelse fra ICU og utilfredse klaner og krigsherrer. Etiopiens brutale fremfærd i Somalia og rolle som en reel besættelsesmagt har bidraget til at samle klanledere og en ellers relativt splittet opposition. Etiopien og TFG's sikkerhedsstyrker er nu udsat for en målret-

² kontaktgruppen indgår bl.a. Italien, Norge, Sverige, Tanzania, England og USA.

³ Kilde: Norway mission to the UN homepage

tet modstandskamp, som vil gøre alt for at påføre dem tab og drive etiopierne ud af landet. Etiopien er omvendt låst fast i landet uden umiddelbare udsigter til at blive afløst. Etiopien har været villig til at acceptere et ustabil Somalia, men ikke et Somalia, som igen ledes af ICU, og det er konsekvensen, hvis de trækker sig ud nu.

Det er vanskeligt at afgøre, hvor store tab Etiopien har lidt og er villig til at tage, men udgifterne til indsatsen er betydelige, og de slider givetvis på Etiopiens mulighed for at imødegå andre trusler fra blandt andet ONLF. Kun bistand fra blandt andet USA sætter Etiopien i stand til fortsat at opretholde indsatsen. Efter den hurtige sejr undervurderede TFG og etiopierne givetvis ICU's beslutsomhed og evne til at organisere en reel modstandskamp.

Etableringen af "The Alliance for the Liberation of Somalia" udgør en betydelig udfordring for TFG. The Alliance udgør en politisk samlende platform, som det bliver nødvendigt for TFG og det internationale samfund at forholde sig til. Men så længe The Alliance er villig til at bruge vold for at nå sit mål og ledes af terroristtænkte, bliver det vanskeligt at indlede et egentligt samarbejde. Den nye premierminister Nur Adde har lagt op til dialog, men han skal nøje afbalancere sin politik mellem sine etiopiske støtter og "The Alliance", som netop kræver Etiopien ud af landet.

Etableringen af "The Alliance" i netop Eritrea repræsenterer endnu en udfordring for det i forvejen meget anspændte forhold mellem Etiopien og Eritrea. Det er næppe sandsynligt, at Etiopien, så længe de opholder sig i Somalia, vil acceptere en fuld politisk dialog mellem TFG og "The Alliance". Etiopien opfatter oprettelsen af The Alliance i Asmara som endnu en provokation fra Eritrea, som skal imødegås.

ICU har aldrig helt sluppet sit tag i landet. De fleste gik under jorden og forbedrede en modstandskamp, da Etiopien rykkede ind. Shabaab vil ikke direkte kunne udfordre Etiopien og TFG's sikkerhedsstyrker militært, selv ikke med en betydelig militær støtte fra Eritrea, men modstandskampen slider kraftigt på Etiopien, som også er begyndt at blive kritiseret internationalt for sin fremfærd i særligt Mogadishu. ICU og krigsherrerne sidder tilsyneladende allerede på op imod 80 procent af landet og vil gradvis kunne udvide deres indflydelsesområde i takt med, at Etiopien og TFG's styrker må trække sig tilbage for at øge beskyttelsen om TFG, særligt i Mogadishu.

Det internationale samfund er i en vanskelig situation. Reelt har det satset for hårdt på Etiopien og TFG, som det nu er svært at kritisere. Manglende internationale og regionale politiske initiativer er det største problem for fremgang i Somalia. Ingen ønsker rigtigt at drive den politiske proces fremad, og der mangler en

strategi, som inkluderer alle parter, inklusiv Etiopien og Eritrea. Internationale aktører og kontaktgrupper ser i øjeblikket ikke noget reelt alternativ til TFG. FN forventer formentlig en reel fredsaftale mellem TFG og ICU, før de forpligter sig med styrker i landet. TFG kan ikke forventes at ville kunne virke, så længe der er etiopiske styrker i landet. Kun en alternativ styrke, som er acceptabel for Etiopien, vil kunne ændre på dette forhold. Her vil arabiske og afrikanske styrker måske kunne gøre en forskel. Men selv efter Etiopien har forladt Somalia, hvilket de næppe gør helt, har TFG et voldsomt legitimitetsproblem, som kun kan løses ved aktivt at inddrage "The Alliance" direkte i den politiske proces. Denne proces vil formentlig føre til, at Yusuf, Etiopiens loyale støtte i Somalia, må vige sin post til fordel for en mere neutral figur, som også kan accepteres af Etiopien. Der skal samtidigt skabes fremdrift i den fastlåste situation mellem Etiopien og Eritrea om grænsedragningen mellem de to lande.

Dette brief er baseret på åbne kilder, deriblandt BBC News, Shabelle.net, International Herald Tribune.com, Al Jazeera.net, Jeuneafrique.com og Jerusalem post.com.